

УДК 1(091)(477)

А 86

В'ячеслав АРТЮХ

**ІДЕОЛОГІЯ НАРОДНИЦТВА ЯК ЦІННІСНИЙ
КОНТЕКСТ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ
УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ
кінця ХІХ – початку ХХ століття**

У статті аналізується специфіка народницького контексту та його вплив на соціально-філософські рефлексії у М. Грушевського, І. Франка, Б. Грінченка, Т. Зіньківського. Показано, що ідеологія народництва має своїм витоком культуру романтизму. Розкривається роль соціальної групи інтелігенції як своєрідної “самосвідомості” народу в конструюванні образу “простого народу” як еліти нації та спроб його сакралізації. “Народ” у цій ідеологічній доктрині оголошується єдиним суб’єктом історичної дії та автономним носієм суверенності.

Ключові слова: народ, інтелігенція, культ народу.

Постановка проблеми. Філософський рівень рефлексій не безпричинний, він завжди зовнішньо зумовлений. Така породжувальна обставина називається контекстом. Якщо ми розглядаємо феномен української філософської думки кінця ХІХ – початку ХХ ст., то потрібно зазначити, що шар професійної філософії в ній дуже вузький. Але поняття філософії набагато ширше, ніж поняття професійної філософії, і тому елементом української філософії є погляди відомих українських інтелектуалів цього періоду (І. Франка, М. Грушевського, Б. Грінченка, Лесі Українки), які необов’язково були професійними філософами. Якраз через детальний аналіз світоглядно-ідеологічного та науково-літературного контексту нам відкривається специфіка філософських рефлексій цих класиків науки та художньої творчості. Основоположною функцією контекстуального аналізу є пояснення і, як наслідок,

розуміння самих філософських поглядів згаданих творців української культури модерної доби.

Контекст філософських ідей, теорій, поглядів загалом може бути дуже широким, але ми кардинально обмежимо його сферу, сфокусувавши увагу лише на світоглядно-ідеологічному феномені народництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контекстуальні “можливості” ідеологеми українського народництва останнім часом вивчали Я. Грицак [4], С. Павличко [14], Т. Гундорова [3], О. Гриценко [5]. Т. Гундорова пише про народницьку ідеологію, найбільш вдалим проектом якої була народницька література. С. Павличко твердить, що література, в якій відобразилися народницькі ідеали, виникла раніше за народницьку ідеологію і саме вона вплинула на формування політичного рівня ідеології народництва [14, 28]. О. Гриценко показує вплив народництва на актуалізацію міфологічних структур свідомості у часи формування української національної ідеї. Я. Грицак акцентує увагу на ролі ідеології народництва в процесі формування української політичної нації.

Метою розвідки є розкриття змісту поняття “народництво” в інтерпретаціях українських інтелектуалів кінця ХІХ – початку ХХ ст., що потім став контекстом їх філософських рефлексій.

Говорячи про народницьку парадигму, будемо мати на увазі, що ця система цінностей притаманна не лише українському народові, а й тим народам, які належали до так званої “периферії” Європи (Центрально-Східна Європа, Ірландія). Народницькі ідеології у ХІХ ст. активно розвиваються також серед росіян та поляків, де під впливом романтичного світогляду був “відкритий” простий народ, під яким передовсім розуміли селянство. Отже, народництво – це ідеологія, що претендувала на відображення інтересів селянства, створена групою інтелігенції, яка ідентифікувала себе із цим станом.

Розпочалося все із відкриття народної культури. Фольклор, звичаї, починаючи з кінця ХVІІІ ст., стали сприйматися як вияв чистого і незайманого “духу” народу. На протигагу баченню представників вищих станів феодального суспільства, що вважали народну творчість вульгарною і низького рівня, романтизм побачив у цій культурі якусь “глибину”. Тоді почало поширюватись увявлення про те, що джерелом оновлення вищих прошарків євро-

пейської культури обов'язково мають бути найкращі зразки народної творчості. Сам народ стає найвищою цінністю історії. Так, наприклад, один із першовідкривачів подібного бачення народної культури Йоганн Готфрід Гердер (1744 – 1803) гостро виступав проти площинного раціоналізму французького Просвітництва й розглядав історію людства не як рух одноманітного розуму, а як взаємодію різних культурних індивідуальностей, і кожною такою первинною індивідуальністю є Volk, народ. Він також обґрунтовує ідею про значення цінностей доновітньої культури для творення нації. “Дух народу” (Volksgeist), за Й. Гердером, записаний у спільній пам'яті, звичаях, мові, фольклорі та, звичайно ж, у міфах як складових народної творчості. На його думку, стародавні народні пісні “по языку, по тону и содержанию... представляют подлинное мышление своего племени, или как бы самый ствол, сердцевину нации” [2, 84]. Далі, у Й. Гердера на новий щабель піднімається народна мова, оскільки “язык выражает характер нации”, а окрема людина глибоко вкорінена в рідну мову. Отже, національна ідентичність – “осердя нації” – прихована під нашаруваннями століть у витоках народу й тому вивчення саме народної творчості стає необхідною умовою для піднесення “приспаного” народного духу. Через актуалізацію своїх початків аморфна маса людей усвідомлює себе в сучасній реальності “колективним індивідом” і стає єдиним цілим – нацією. До того ж всі народи/нації є лише своєрідними гілками на єдиному стовбурі людства. Усі вони рівні між собою, що зумовлює принцип толерантного ставлення до інших націй, їхніх мов і культур. Зникнення ж якогось окремого народу, на думку Й. Гердера, порушує всесвітню гармонію, адже за Божим планом кожна нація є і засобом, і метою одночасно.

Романтизм, відкривши нового історичного героя – народ, творить і своєрідні “програми” його історії, одна з яких, наприклад, зафіксована в “Листах про історію Франції” Огюстена Тьєрі (1795 – 1856): “История Франции, – пишет цей историк, – как ее до сих пор излагали, не является подлинной историей страны, ни национальной, ни народной историей... Лучшая часть наших анналов, самая трудная, самая поучительная, должна быть еще написана; нам еще не хватает истории граждан, истории подданных, истории народа. Историческую авансцену занимает только

кучка привилегированных лиц, только о ней нам рассказывают, а между тем... прогресс народных масс в сторону свободы и благосостояния кажется нам гораздо более важным, чем действия завоевателей, и их несчастья куда более трогательными, чем бедствия королей, лишившихся короны... Я глубоко убежден, что у нас до сих пор нет истории Франции...” [16, 495].

Таке відкриття народу було зумовлене як процесами демократизації європейської спільноти у зв'язку з ліквідацією феодальної суспільної структури та системи цінностей, що її обслуговувала, так і усвідомленням ролі народних мас у подіях європейської історії XIX ст.

На хвилі чергового національного “відродження”, починаючи з XIX ст., в Україні “народ” також стає для молоді місцевої інтелігенції об'єктом особливої уваги й вищою метою її існування. Історик М. Грушевський з цього приводу пише: “нова українська інтелігенція, яку формує XIX вік на місце старої, з особливою любов'ю розвиває ідеї охорони інтересів робочого народу, його визволення від кріпацьких і всяких інших пут і культурного та економічного піднесення” [8, 321 – 322].

Особливої сили народницька ідеологія набула не в останню чергу тому, що український етнос у XIX ст. все ще належав до народів із “неповною” класовою структурою. Своєї національної, економічної, політичної чи культурної (в розумінні “високої” культури) еліти серед українців майже не було: вихідці з Малоросії чи Галичини успішно інкорпоровались у тодішні еліти панівних націй – російської та польської. Отже, український народ як “безбуржуазна нація” (М. Грушевський) – це передовсім селянство, почасти духовенство та невелика частина світської інтелігенції, інакше кажучи, здебільшого соціальні низи суспільства. Навіть на початку XX ст. більше 90% тих, хто ідентифікував себе з українцями (тоді малоросами та русинами), у Наддніпрянській Україні і Галичині були селянами¹. І. Франко свого часу, даючи

¹ Про аналогічність понять “народ” і “українство” М. Грушевський пише так: “Українство репрезентується демосом. Ріжниці класових і економічних інтересів дуже часто накриваються ріжницями національними. Українець – се селянин і робітник. Пани, поміщики, капіталісти – се люди інших народностей або від народної маси відірвані. «Самостійна

визначення народу як об'єкту народознавства, окреслив це поняття такими словами: “Говорячи про народ, ми розуміємо тут нижчі верстви, які найменше зазнали цивілізаційних змін, найбільше зберегли слідів давніших епох розвитку...” [18, 254 – 255].

Фактично своєрідним “промоутером” народництва, як уже було підкреслено, виступала інтелігенція. Сам термін “інтелігенція”, на наш погляд, досить вдало передає значення її місця в структурі суспільства. Адже найменування цим терміном певної соціальної групи – це своєрідний фінал розвитку семантики цього слова. До цього “інтелігенція” як поняття мало багатостолітню історію свого смислового розвитку як філософського². Для нас важливо, що у ХІХ ст. значеннями слова “інтелігенція” (від лат. *intelligens* – той, хто розуміє, мислить, розумний) є “вища здатність розуміння”, “здатність умоосязного осмислення речей”, і, нарешті, “самосвідомість”³. Отже, через діяльність інтелігенції народ усвідомлює свої інтереси. Інакше кажучи, інтелігенція як прошарок освічених людей розумової праці виконує функцію народної *самосвідомості*, або, як образно висловився М. Грушевський, “мозку” народу.

Українська інтелігенція повністю вписується у смислові орієнтації цього поняття. Це той розумовий прошарок, який або вийшов із народу, або на певному етапі перейнявся його проблемами (наприклад: рух хлопоманів серед польської правобережної шляхти у другій половині ХІХ ст.) і тому зобов'язаний народу своїм соціальним та інтелектуальним статусом. Піднісши народ

Україна» – без панів, «Україна для українців» – розумій: для селян і робітників, – в такій інтерпретації сі гасла для мас звучать дуже привабно...” [9, 37].

² У “Розряді від філософії” Северина Боеція (480 – 524) “інтелігенція” означає “божественний вічний розум”. В українському перекладі це поняття звучить як “вище розуміння” [1, 130].

³ Вважається, що в обіг російської літературної мови на означення моральної специфіки певної соціальної групи слово “інтелігенція” впровадив Петро Боборикін (1836 – 1921) у 60-х рр. ХІХ ст. Звісно, він не був творцем цього терміна та й сам не претендував на першість. До нього це слово трапляється кілька разів у В. Жуковського та В. Белінського, вони ж, зі свого боку, запозичили його, мабуть, з польської преси. У польській мові це слово закріпилося раніше, ніж у російській. Детальніше про історію концепту “інтелігенція” див.: [12], [17].

понад усе, поставивши себе до нього на службу, інтелігент визначає й себе через місію служіння йому. І. Франко чітко відображає це почуття обов'язку перед простим народом: "...називаючись демократами, ні, народовцями, ми повинні раз назавсідги сказати собі, що ми невідлучна часть народу, і то не якась верства в народі, але так-таки часть серед других частей, зерно між зернами". І якщо інтелігенція й досягла чогось у житті, то досягла вона "не чудом небесним, а працею наших братів і батьків-мужиків, – значиться, скарби знання і освіти, нагромаджені в головах наших, ми повинні вважати не підставою для гордості і погоджування нашими простими, неосвіченими братами, а радше затягненими від них довгом, котрий ми їм обов'язані з лихвою сплатити. А тямуючи се, ми не будемо нашу просвітню працю вважати добродійством та ласкою для народу, а тільки нашим обов'язком, котрого не сповнення було б попросту тяжкою провиною, рівною тій, як коли б ми обдерли бідних і обіли голодуючих. І тямуючи те, ми не будемо на наших темних братів глядіти як на молодших братів, як на щось нижчого та гіршого, бо ми будемо знати, що в них-то якраз і лежить наша сила, що вони підвалина, а ми дах, що, зміцнюючи їх, ми робимо добро не тільки для них, але і для себе" [19, 190].

Подібні думки можна зустріти у В. Антоновича, Б. Грінченка, Т. Зіньківського, М. Грушевського... Так, власне, І. Франко відобразив характерні переживання інтелігента кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Воліючи всі сили віддати своєму народові, інтелігенція водночас гостро відчувала – за рівнем освіченості, специфіки моральних цінностей та інтелектуальної свободи – свій реальний розрив з народом⁴. В українській ситуації така несумісність була

⁴ Стоїчну позицію у питанні про межі відданості народу, який часто не розуміє такого відданого йому служіння інтелігента, займає І. Франко: "Мій руський патріотизм, – пише він, – то не сентимент, не національна гордість, то тяжке ярмо, покладене долею на мої плечі. Я можу здригатися, можу тихо проклинати долю, що поклала мені на плечі це ярмо, але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням. І якщо щось полегшує мені нести це ярмо, так це те, що бачу руський народ, який, хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і

ще й мовною: народ розмовляв українською мовою, інтелігенція у своїй масі – російською. Проти цього виступає Богдан Кістяківський (1869 – 1920), коли дорікає російському лібералу й прихильнику теорії “єдиної русскої нації” Петру Струве (1870 – 1944): “...а чи можна уявити собі більшу різницю між народом й інтелігенцією, ніж тоді, коли вони говорять не в переносному, а в буквальному розумінні різними мовами? А це відбувається в Малоросії. Чи, на Вашу думку, мати близьку собі за духом і мовою інтелігенцію – це привілей лише великоросійського народу?” [13, 713].

В українських реаліях саме інтелігенція могла претендувати на роль справжньої еліти народу на противагу відчуженим державним інституціям та християнській церкві. На думку Трохима Зінківського (1861 – 1891), без інтелігенції “український народ – синонім мужицтва, що йде навмання” [11, 8]. У народницькій теорії нації українську націю розуміють як органічну єдність лише “простого”, “трудящого” народу та відданої йому інтелігенції.

Відкриття ідеї народу зовсім не привело до формування національної свідомості як руху до повної політичної самостійності української нації. У другій половині XIX ст. виникає проміжна ланка регіональної української самосвідомості, яка дістала назву “українофільство”, що стало адекватним вираженням народництва у політичній сфері. Українофільство – це вимога культурно-мовної незалежності за умови збереження лояльності до політичної

сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в щораз ширших масах жадабу світла, правди та справедливості і до них шукає шляхів. Отже, варто працювати для цього народу, і ніяка праця не піде на марне” [20, 31]. Михайлові Грушевському твердості його життєвій позиції також надає усвідомлення обов’язку перед народом. У “Споминах” він пише: “Перше – людина мусить заплатити свій довг громадянству, своєму людському колективові, а потім уже журитися своїм індивідуальним спасінням чи самодосконаленням. Предки наші проспали свої часи, пролежали під грушкою свої часи, протратили запаси національної свідомості, зв’язлості, когеренції суспільного колективу – нам дістався в уділ обов’язок надолужити занедбане і розтрачене своєю енергією і витривалістю в активності і творчості. Сей культ громадсько-національного обов’язку взяв гору над аскетичними страшилками, відогнав їх...” [10, 137].

“общерусской” нації. Українофілом може стати *саме* малорос, а не українець. Дозволялось обороняти історичні права “малоросійського” народу передовсім на підставі козацької демократичної спадщини (як це робив, наприклад, Микола Костомаров (1817 – 1885)), залишаючись при цьому в межах “общерусской” моделі історичного процесу. Знову ж таки, якщо тут і допускається етнокультурний український партикулятивізм, то лише у межах російської політичної нації. Саме в українофільстві вперше українська ідея була поєднана зі “щиро демократичною, масовою, всенародною”. Отже, національне і соціальне в цій ідеології є нерозривній єдності⁵.

Народницький світогляд, прилучившись до творення різних політичних ідеологій, пізніше створює багато версій українського соціалізму кінця XIX – початку XX ст. (на рівні партій – це українські соціал-демократи, соціалісти-федералісти, українські есери і т. п.). На рівні ж художньої літератури він втілюється в такому методі, як етнографічний реалізм (Б. Грінченко, І. Нечуй-Левицький).

Саме від інтелігенції походить потужна тенденція до сакралізації народу, якого уявляють своєрідним осердям вільнолюбства, добра і справедливості. Звідси все, що не пов’язане із селянством, тобто “правдивим” “простим” народом, легко оголошується “антинародом”. Різні легітимні для цього періоду еліти не могли ідентифікуватися з “народом”. Їхнє існування якщо і набувало якогось смислу, з погляду народницької ідеології, то лише завдяки зобов’язанню бути засобом для реалізації народом свого історичного призначення.

Варіюючи у межах традиції О. Тьєрі та Жуля Мішле (1798 – 1874), в українській народницькій історіографії (починаючи від М. Костомарова (1817 – 1885), через В. Антоновича (1834 – 1909) та М. Грушевського й далі) також виникає ідея народу як

⁵ У відомого ідеолога народництва Бориса Грінченка (1863 – 1910) ця злитість національного та соціального визволення проявляється так: із Шевченкової поезії “впливає, що, коли ми хочемо визволитися від *національного* поневолення, то мусимо працювати задля добробуту простих неосвічених людей, пригноблених своєю нещасною долею” [6, 72], – стверджував він у полеміці з М. Драгомановим.

єдиного гідного предмета наукових досліджень і філософських рефлексій. Стає зрозуміло, що через постійну присутність “народу” в історії, М. Грушевський конструює ідею безперервності всієї української історії. Народництво визначає народ єдиним суб’єктом історичної дії. Роль окремої особи в історії має виразну тенденцію до применшення⁶. Те ж саме можна сказати і про соціально-філософські погляди І. Франка. Його ідеї поступу, еволюції, нації, суб’єкта історичного процесу, ролі особи в історії стають зрозумілими нам завдяки вивченню специфіки світоглядного розуміння І. Франком феномену народу.

Тому не дивно, що Віктор Петров, людина з неприхованою антинародницькою спрямованістю світогляду, так підсумував своє розуміння народницької ідеології: “Народництво – це своєрідний варіант демократизму, з підкресленими в ньому елементами етнографічності. Як це характерно взагалі для демократичної доктрини, народництво виявляє егалітаристичні тенденції, стверджує народоправство, проголошує народ автономним носієм суверенності, – права й влади. Над усім підноситься і над усім тріюмфує народ. Він є абсолют, що стверджує себе сам з самого себе. А тому, що народ, як сказано, це його мова, то й ствердження народом себе в мові й побуті, це і є його остаточне й найвище ствердження. Філологізм, етнографізм, біологічний історизм, біологічна безперервність в історії, – ось межа, за яку народництво не переступає” [15, 7].

Можна назвати кілька способів впливу контексту на філософські ідеї (текст): 1) *відображення* контексту в філософських поглядах, коли ідеологічний контекст просто транслює себе в філософський текст; 2) контекст є *причиною* думки, але сам у складі думки не перебуває; 3) ідеологічний контекст лише *блокує* деякі напрями філософських розмислів і водночас відкриває певне поле можливостей, які йому не суперечать; 4) контекст може негативно впливати на формування філософських поглядів і тоді філософські ідеї, якщо все ж таки виникають, стають своєрідною

⁶ М. Грушевський: “Народ, маса народня... і єсть, і повинний бути альфою і омегою історичної розвідки. Він – із своїми ідеалами й змаганнями, з своєю боротьбою, поспіхами і помилками – єсть єдиний герой історії” [7, 73].

негативною *реакцією* на контекст; 5) не потрібно також забувати, що і подібність, і відмінність між контекстом і текстом часто носить *конвенційний* характер, тобто залежить не від об'єктивно наявного стану речей, а є характеристикою свідомості групи дослідників. При цьому слід пам'ятати, що контекстуальний метод не є універсальним: якась частина філософських поглядів не може бути пояснена його впливом і тому він має бути доповненим іманентним методом. Цей метод пояснює специфіку філософських поглядів внутрішніми впливами попередніх етапів їх розвитку, а не зовнішнім ціннісним “середовищем”.

Поки що уможлядно зазначимо, що філософські погляди діячів української культури зазначеного періоду виявляють найповніший зв'язок між контекстом (ціннісне “середовище”) і текстом (філософський рівень ідей) у першому і другому способі впливу.

Висновки. Отже, світоглядно-ідеологічна конструкція народу, розглянута як контекст, уможливило далі говорити про спонукальне “місце”, в якому зароджуються філософські рефлексії українських інтелектуалів кінця XIX – початку XX ст.

Подальші перспективи дослідження вбачаються у вивченні особливостей застосування контекстуального методу в працях істориків української філософської думки.

Література

1. Боецій Северин. Розрада від філософії / Северин Боецій ; [пер. з лат. А. Содомори]. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 146 с.
2. Гердер И.Г. Из старого предисловия к сборнику народных песен ; [пер. с нем. Н.А. Сигал] / И.Г. Гердер // Избранные сочинения. – М. ; Л. : Гос. изд-во худ. л-ры, 1959. – С. 83 – 87.
3. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму / Тамара Гундорова. – К. : Критика, 2009. – 448 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX століття / Ярослав Грицак. – К. : Генеза, 1996. – 360 с.
5. Гриценко О. “Своя мудрість”: Національні міфології та “громадянська релігія” в Україні. – К. : Український центр культурних досліджень, 1998. – 183 с.
6. Б. Грінченко – М. Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. – К. : Інститут археографії НАНУ, 1994. – 286 с.

7. Грушевський М. Вступний виклад з давньої історії Русі / Михайло Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 65 – 74.
8. Грушевський М. З біжучої хвилі / Михайло Грушевський // Твори : у 50 тт. . – Т. 1. – Львів : Світ, 2002. – С. 289 – 382.
9. Грушевський М. На українські теми: “О любви к Отечеству и народной гордости” // Твори : у 50 т. / Михайло Грушевський. – Львів : Світ, 2005. – Т. 2. – С. 20 – 37.
10. Грушевський М. Спомини / М. Грушевський // Київ. – 1992. – № 3. – С. 130 – 142.
11. Зіньківський Трохим. Молода Україна, її становище і шлях / Трохим Зіньківський // Берегиня. – 1993 – 1994. – № 2 – 3. – С. 6 – 25.
12. Камчатнов А.М. О концепте интеллигенции в контексте русской культуры / Александр Михайлович Камчатнов // Язык и ментальность. – СПб. : [Б. в.], 2004. – С. 111 – 123.
13. Кістяківський Б. До питання про самостійну українську культуру / Богдан Кістяківський // Хроніка-2000. – Вип. 37 – 38 : Україна: філософський спадок століть. – К., 2000. – С. 699 – 717.
14. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / Соломія Павличко. – К. : Либідь, 1998. – 448 с.
15. [Петров В.] Бер Віктор. З цикло: Засади історії. Народництво / Віктор Петров [Віктор Бер] // Час. – Фюрт (Баварія), 1947. – Лютий. – Ч. 5. – С. 7.
16. Савельева И.М. Знание о прошлом: теория и история : в 2 т. / Ирина Савельева, Андрей Полетаев. – СПб. : Наука, 2006. – Т. 2 : Образы прошлого. – 751 с.
17. Степанов Ю. Константы : Словарь русской культуры / Ю. Степанов. – [изд. 3-е, испр. и доп.]. – М. : Академический Проект, 2004. – 992 с.
18. Франко І. Найновіші напрямки в народознавстві / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 254 – 267.
19. Франко І. Кілька слів о тім, як упорядкувати і провадити наші людові видавництва / Іван Франко // Зібрання творів : у 59 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 187 – 203.
20. Франко І. Дещо про самого себе / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 31. – С. 28 – 32.

Артюх Вячеслав. Идеология народничества как ценностный контекст философских взглядов украинских интеллектуалов конца XIX – начала XX века. В статье анализируется специфика народнического контекста и его влияние на социально-

философские рефлексии у М. Грушевского, И. Франко, Б. Гринченко, Т. Зеньковского. Показано, что идеология народничества имеет своим истоком культуру романтизма. Раскрывается роль социальной группы интеллигенции, как своеобразного “самосознания” народа в конструировании образа “простого народа” как элиты нации и попыток его сакрализации. “Народ” в этой идеологической доктрине объявляется единственным субъектом исторического действия и автономным носителем суверенитета.

Ключевые слова: народ, интеллигенция, культ народа.

Artyukh Vyacheslav. Peopleism ideology as a valuable context of philosophical views of Ukrainian intellectuals in the late 19th – early 20th centuries. The special nature of nation connotation and its impact on socio-philosophical self-consciousness of M. Hrushevskyi, I. Franko, B. Hrinchenko, T. Zinkivskyi has been investigated in this article. The Romantic culture period is indicated as a peopleism ideology source. The author reveals the role of intelligentsia social group as peculiar “self-consciousness” of the nation in designing of the image of “ordinary people” as the elite of the nation and attempts of its sacralization. “The people” in this ideological doctrine is announced to be the only subject of historical action and an autonomous bearer of sovereignty.

Key words: the people, intelligentsia, cult of the people.